

Kültürlerarası İletişim Duyarlılığının İzlerini Aramak: "İletişim Fakültesi Öğrencileri Örneğinde Bir Araştırma"

Looking for the Clues of Sensitivity of Intercultural Communication: "A Survey on the Sample of Communication Faculty Students"

Onur BEKİROĞLU*
Şükrü BALCI**

ÖZET

Küreselleşmenin, uluslararası ilişkilerin ve farklı kültürler arasındaki etkileşimin giderek daha yoğun ve girift bir hal aldığı günümüz dünyasında kültürlerarası iletişim duyarlılığı oldukça güçlü bir talep ve gereksinim olarak kendini göstermektedir. Dolayısıyla, kültürlerarası duyarlılık düzeyini irdelemeye yönelik çalışmalar hem akademik hem de toplumsal açıdan önemli bir rezerv niteliği taşımaktadır. Bu çalışma kapsamında da Chen ve Starosta'nın (2000) geliştirdiği Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği kullanılarak, kültürlerarası iletişim duyarlılığı Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi öğrencileri örneğinde incelenmiştir. Ayrıca, belli değişkenler doğrultusunda kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığı da analiz edilmiştir. Yöntem olarak saha araştırmasının kullanıldığı çalışmada 302 öğrenciye yüz yüze anket uygulanmıştır. Faktör analizi sonuçlarına göre; Chen ve Starosta'nın ölçeğindeki 5 faktörün tümüyle yinelenmediği ve 4 faktör grubunun ortaya çıktığı saptanmıştır. Diğer taraftan; ERASMUS Değişim Programından Yararlanma İsteği, farklı ülkelerin medyasını takip etme sıklığı, sosyal medyada farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurma sıklığı, farklı kültüre sahip bir ülkede yaşama isteği ve yabancı dil bilme düzeyine göre kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin anlamlı bir biçimde farklılaştığı ortaya çıkmıştır.

ANAHTAR KELİMELELER

Kültürlerarası iletişim, kültürlerarası duyarlılık, üniversite öğrencisi

* Yrd. Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi, onur.bekiroglu@omu.edu.tr

** Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi, sukubalci@selcuk.edu.tr

ABSTRACT

Intercultural communication sensitivity has shown itself as a substantially strong demand and requirement in today's world that globalization, international relations and different cultures become increasingly more intense and complex. Therefore, to analyze the level of intercultural sensitivity studies carries a key quality reserve both for academically and socially.

In the context of this study, intercultural communication sensitivity examined through the students of Selcuk University Communication Faculty, using the Intercultural Sensitivity Scale developed by Chen and Starosta (2000). In addition, whether to acquire a different character in their sensitivity level of intercultural communication in accordance with certain variables were analyzed. Method used in the study was field survey that conducted a face to face poll to 302 students. According to the results of the factor analysis, 5 factors in the scale of Chen and Starosta did not completely repeat and 4 factors in the group came out, were ascertained. On the other hand, it comes into picture that the level of intercultural sensitivity significantly undergoes a change according to the request of benefiting from ERASMUS Exchange Program, the frequency of follow up different countries' media, the frequency of communication with people from different cultures in social media, desire to live in a country in different culture, the level of data for foreign languages.

•

KEY WORDS

Intercultural communication, intercultural sensitivity, university students.

GİRİŞ

Günümüz dünyasında çoğulculuk, çokkültürlülük, kimlik, farklılık, ötekilik ve küreselleşme gibi birbiriyle bağlantılı kavramlar, hem akademik hem politik hem de kamusal söylemde çeşitli boyutlarıyla tartışılan önemli referans noktaları olarak işlev görmektedir. Özellikle küreselleşme, söz konusu olguların ve gelişmelerin, farklı ülkeleri ve kültürleri işin içine katarak dünya ölçeğinde paylaşılan ve dünya ölçeğini etkileyen ortak bir gündem ve süreç olarak işlenmesini neredeyse zorunlu bir hale getirmiştir. Bu durum ise ülkeleri olduğu kadar, farklı kültürler ve kimlikler arasında, iş birliğinden dayatmaya kadar uzanabilen geniş bir yelpazedeki ilişkileri de vazgeçilmez ve kaçınılmaz kılmaktadır. Özellikle kültürler arası ilişki ve etkileşim bağlamında düşünüldüğünde; iletişim ortamları ve teknolojilerindeki yeniliklerin dünyayı bir ağ toplumuna¹ dönüştürmesi, söz konusu kültürlerarasılık durumunu da oldukça üst düzeylere çıkarmıştır.

Kültürler, geçmişte çoğu zaman birbirlerinden farklı, ayrı ve bağımsız birer varlık alanı olmuştur. Ancak, son yüz yıl boyunca ve özellikle de son yirmibeş yıl süresince kültürler ve uluslar, birtakım özgün niteliklerini yine taşımakla birlikte, kompleks yollarla giderek daha fazla bağlantılı ve bileşik hale gelmiştir (Harris-Moran vd., 2004: 3).

Kültürel, politik, ekonomik, teknolojik, sanatsal ve toplumsal boyutlarıyla âdeta küresel bir köye evrilen günümüz dünyasının, 21. yüzyılda tüm insanlığın varlığını sürdürebilmesi için güçlü bir biçimde kültürlerarası duyarlılık yeteneğini talep ettiği öne sürülebilir. Bunun uzantısı olarak da; günümüzde çoğulcu karakterlerinin giderek artan bir biçimde gün yüzüne çıktığı toplumlarda kültürlerarası duyarlılık ihtiyacı, açık bir gereksinim olarak kendisini her geçen gün daha fazla hissettirmektedir. Bir başka anlamıyla; günümüzün çoğulcu dünyası, uyumlu ve anlamlı bir şekilde yaşayabilmenin anahtarı olarak kuvvetli bir biçimde kültürlerarası duyarlılığa işaret etmektedir (Chen 1997; Tamam 2010: 174).

Günümüzde kültürlerarası farklılıkların artık iletişim ve etkileşim sürecindeki bariyerler olarak varsayılmaktan ziyade; birer rezerv olduğu yönündeki inancın ve zihin ikliminin daha yaygın olduğu öne sürülebilir. Öy-

¹ Manuel Castells (2004: 3, 22), ağ toplumunun mikroelektronik tabanlı bilgi ve iletişim teknolojilerince desteklenen ağlar tarafından inşa edilen bir sosyal yapı üzerinde biçimlenen bir toplum olduğunu belirtmekte ve dijital ağların küresel karakterine dikkat çekmektedir.

le ki, günümüz dünyasında etkin rol oynayan küresel liderler de kültürel farklılıkların iyi yönetilmesi halinde birer kaynak olarak işlev göreceğine inanmaktadırlar. Bu doğrultuda tüm öğrencilere ve çalışanlara kendi ülkelerinde farklı ırksal, etnik ve ulusal arka planlara sahip insanlarla nasıl kültürel bir sinerji oluşturabilecekleri ve daha etkili bir iletişim kurabilecekleri de öğretilir (Harris-Moran vd. 2004: 37).

Söz konusu genel ve temel gelişmelere koşut olarak; küresel pazarın genişlemeyi sürdürmesi, çok kültürlü okulların ve çalışma alanlarının giderek çoğalması, yurt dışı programlarındaki öğrenci sayılarının artması ve dolaşım halindeki turist sayısının her geçen gün artması gibi daha spesifik gerekçeler de kültürlerarası yeterlik ve becerileri geliştirmenin bir gereklilik olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, bu konjonktür ve zihin ikliminde kültürlerarası duyarlılık, insan ilişkilerinin geliştirilmesi açısından kritik bir hedef olarak tasavvur edilmektedir (Hajek ve Giles 2003: 935; Coffey vd. 2013: 605).

Kültürlerarası iletişim olgusunun dünyanın birçok yerinde bu denli önemli hale gelmesine koşut olarak; Türkiye'nin de zamanın ruhunu ve konjonktürü, kendi koşulları ve sorunları bağlamında belli düzeylerde takip ettiği söylenebilir. Farklı aidiyet bağlarının hem toplumsal hem de siyasal düzlemde daha fazla görünür ve tanınır hale gelmesi, bu durumun önemli göstergelerinden biri olarak kabul edilebilir. Dolayısıyla, Türkiye bağlamında da kültürlerarası iletişimin, değer atfedilen önemli bir gündem maddesi haline geldiği ve bunun uzantısı olarak kültürlerarası duyarlılığa yönelik talep ve söylemlerin de hem akademik ve politik hem de toplumsal açıdan önemli bir yer işgal ettiği öne sürülebilir. Bu noktalardan hareketle; çalışmada iletişim fakültesi öğrencilerinin kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyleri Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi örneğinde incelenmiştir.

1. Kültürlerarası İletişim ve Kültürlerarası Duyarlılık

Kültürlerarası iletişim, farklı kültürel ve alt kültürel art alanlara, bilgi ve deneyimlere sahip bireyler arasında gerçekleşen iletişim ve etkileşimi ifade etmektedir. Bir disiplin olarak kültürlerarası iletişimin kavramsal çerçevesi ve ilgi alanı, zaman içerisinde özellikle etnik ve ırksal açıdan farklılaşan iç alt kültürel grupları da kapsayacak şekilde genişlemiştir (Kim 2005: 554-555).

Kültürlerarası iletişim olgusunun, farklı kültür ve aidiyet bağlarının iletişim ve etkileşim örüntülerini ele almasının ötesinde kültürlerarası diyalogo-

ga yönelik bir çağrıyla barındırdığı da söylenebilir. Bu noktada Selçuk'un (2005: 2) da belirttiği gibi; iletişime katılan kişiler, farklı bir kültüre mensup bireylerin iletişim davranışlarını bilmediği sürece ifadeleri, tutum ve davranışları kendi kültürel normlarına ve standartlarına göre anlamlandırmayı tercih edecektir. Bu durum da kültürlerarası etkileşim sürecinde iletişim çatışmalarının yaşanmasını her an için beklenir hale getirir.

Bununla ilgili olarak, Avrupa Konseyi'nin çalışma belgelerinde kültürlerarası diyalog; farklı etnik, kültürel, dinsel, dilsel geçmişe ve mirasa sahip bireyler ve gruplar arasında karşılıklı saygı, anlayış ve şeffaflık temelinde işleyen bir görüş alışverişi süreci olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, kültürlerarası diyalog; insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi öncelikli hedeflere yönelik bütünlüklü bir saygıyı oluşturmaya hizmet edebilir. Çünkü böyle bir iletişim ve etkileşim süreci; marjinalize edilen, ötekileştirilen ya da yabancı olarak tanımlanan hiç kimsenin bulunmadığı kapsayıcı toplumların bir özelliği olarak kabul edilir (White Paper on Intercultural Dialogue 2008: 17).

Dünyanın belli bir süreç dâhilinde ve bugün gelinen nokta itibarıyla kültürlerarası iletişimi ve diyalogu kaçınılmaz kıldığı söylenebilir. Öyle ki, iletişim ve ulaşım teknolojilerinde her geçen gün sağlanan gelişmeler, küresel köy kehanetini doğrulayan boyutlara ulaşmıştır. Özellikle son elli yıldan beri uluslararası ilişkilerin giderek yoğunlaşması; hiçbir ulus, ülke ve kültürün diğerleriyle ilişkisini keserek yaşamını sürdüremez hale gelmesini de beraberinde getirmiştir. İletişim teknolojilerinin dünyayı bir ağ gibi sarmalaması, dünya nüfusunun hızla artması, turizm ve öğrenci hareketliliği, dünya ekonomisindeki odak noktaların değişmesi, uluslararası ticaret ve çalışma alanlarının artması, siyasal ve ekonomik nedenlerle yaşanan göç hareketleri gibi sıralanabilecek birçok faktör farklı kültürler arasındaki iletişim ve diyalog koşullarını da hiç olmadığı kadar yoğunlaştırmıştır (Kartarı 2001: 9-12).

Bütün bu koşullar, günümüz dünyasında kültürlerarası iletişim yeterliğinin yanı sıra onun tamamlayıcısı ve aynı zamanda pekiştiricisi olarak kültürlerarası duyarlılığı da kaçınılmaz ve vazgeçilmez kılmıştır. Çalışma kapsamında kültürlerarası duyarlılık, Chen ve Starosta'nın (1997; 2000) kavramsallaştırmalarından hareketle ele alınmıştır.

Bu bağlamda, kültürlerarası duyarlılık kavramını tanımlayabilmek için öncelikle iki karışıklığa açıklık getirilmesi gerekir. İlk olarak, kültürlerarası

duyarlılık; etkileşim durumunun bilişsel, duygusal ve davranışsal yönleriyle ilgili olmakla birlikte, temel olarak duygusal alanla ilgilidir. Bir başka ifadeyle, kültürlerarası duyarlılık esasında duygularla ilgili bir alana işaret eder. İkinci olarak ise bilişsel düzeye karşılık gelen kültürlerarası farkındalık, duygusal düzeye karşılık gelen kültürlerarası duyarlılığın temelidir ve bu ikisi, sırasıyla davranışsal boyuta işaret eden kültürlerarası yeterliğe ulaştırır. Dolayısıyla, bu kavramlar yakın ilişki içinde olmakla birlikte ayrı kavramlar olarak karşımıza çıkar (Chen 1997).

Bu perspektiften hareketle; kültürlerarası duyarlılık, kültürel farklılıkların anlamlandırılması ve değerlendirilmesinde kültürlerarası iletişim açısından uygun ve etkili davranış biçimini teşvik eden pozitif bir duygu geliştirebilme yeteneği olarak tanımlanabilir. Böyle bir tanımlama, kültürlerarası duyarlılığın dinamik doğasına işaret etmektedir. Bu durum ise kültürlerarası duyarlılığa sahip bireylerin; farklılıkları anlamaya, onaylamaya ve kabul etmeye yönelik motive edici bir istek ve eğilime sahip olmaları gerektiğine işaret eder. Söz konusu istek ve eğilim, kültürlerarası etkileşimlerden olumlu sonuçlar çıkarmayı da beraberinde getirir (Chen 1997).

Bir başka anlatımla; kültürlerarası duyarlılığın temel göstergesi olarak farklı kültürlere, alt kültürlere ve aidiyet bağlarına yönelik olumlu duygularla yaklaşılması gereği karşımıza çıkmaktadır. Olumlu duygulardan kasıt ise farklılıkların önyargısız, stereotipler kullanılmaksızın, etnomerkezcilikten uzak ve yargılanmaksızın değerlendirilmesidir. Bu da anlama, tanıma, onaylama, saygı gösterme, görecelik gibi özelliklerle karakterize olan bir duygu dünyası ve zihin iklimine gönderme yapar.

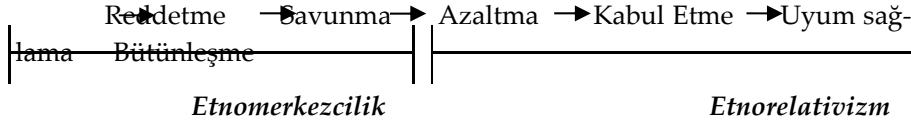
2. Kültürlerarası Duyarlılığın Ölçümü

Kültürlerarası duyarlılığın iletişim öğrencileri örnekleminde ele alındığı bu çalışmada, Chen ve Starosta'nın (2000) geliştirdikleri Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği (Intercultural Sensitivity Scale -ISS) kullanılmıştır. Ancak, ilgili literatürde konuyla ilgili ön plana çıkan çalışmalardan da söz edilmesi gerekir.

Bu bağlamda; Milton Bennett'in (1986: 179) geliştirdiği Kültürlerarası Duyarlılık Gelişim Modeli (Development Model of Intercultural Sensitivity -DMIS) önemli bir duraktır. Bennett'in modelinde kültürlerarası duyarlılığa ilişkin gelişimsel süreç, etnomerkezcilik boyutundan etnorelativizm boyutuna doğru bir seyir izler. Sürecin ilk aşamalarında farklılığın reddedilmesi, farklılığa karşı savunma ve farklılığın azaltılması ya da minimize edilmesi

söz konusudur. Etnorelativizm boyutundaki aşamalar ise farklılığın kabul edilmesi, farklılığa uyum sağlama ve son olarak bütünleşme şeklinde sıralanmaktadır. Gelişim aşamaları, duyarlılık düzeylerini tespit etmek için kullanılabilen tipik ifadeler ve davranış biçimleri ile gösterilmektedir.

Söz konusu modelin şematize edilmiş hali ve kültürlerarası duyarlılığın gelişim aşamaları şu şekildedir (Hammer-Bennett vd. 2003: 300):

Modelin ilk aşamasındaki etnomerkezci yönelimler, bireyin kendi kültürünü gerçeğin merkezi olarak deneyimlediği bir duygu ve düşünce dünyasına işaret etmektedir. Buna karşılık, etnorelativist yönelimler ise bireyin kültürünü diğer kültürler bağlamında deneyimlemesine gönderme yapmaktadır (Hammer-Bennett vd. 2003: 300).

En fazla etnomerkezci yönelim olan reddetme düzeyinde bireyler, kültürel farklılıkların varlığını inkâr ederler ya da büyük ölçüde bunların mevcudiyetini göz ardı ederler. Ayrıca, bu aşamada bireyler, başkalarının kültürel kimliklerini dikkate almamanın ötesinde kendi kültürel kimliklerinin dahi yaşamlarını nasıl etkilediği üzerine düşünmezler. Bunu takip eden savunma düzeyi de “biz” ve “onlar” arasındaki kutuplaşma ile karakterize olur. Etnomerkezçiliğin son yönelimi olan azaltma ya da minimize etmenin ayırt edici noktası ise insanların benzerliğinin vurgulanmasıdır. Bir başka deyişle, bireyler bu aşamada tüm insanların temelde aynı olduğu düşüncesini muhafaza ederler (Herandez ve Kose 2012: 515-516).

Etnorelativizme geçildiğinde ilk aşama olan kabul etme düzeyinde kültürel farklılıkların varlığı kabul edilir, tanınır ve bu farklılıklara saygı gösterilir. Adaptasyon ya da uyum, bireylerin farklı kültürlerin üyeleriyle iletişim ve etkileşim kurmak için yeteneklerini geliştirdikleri aşamadır. Bennett’in modelindeki etnorelativist boyutun son aşaması olan bütünleşme düzeyinde ise bireyler, kültürel açıdan marjinal kalmalarına rağmen tutarlı bir biçimde kimliklerinin çoklu yönlerini entegre etmek için çalışırlar. Herhangi bir kültürün çevresindeki böyle bireylerin varlığı bu aşamanın anahtar bileşenidir. Onlar verili kültürel bağlam ile olan ilişkilerini sürekli olarak tanımlama süreci içindedirler (Olson ve Kroeger 2001: 122-123).

Yine bu kuramsal çerçeveye dayalı olarak Mitchell R. Hammer ve Milton Bennett (1998) tarafından Kültürlerarası Gelişim Envanteri (Intercultural Development Inventory-IDI) geliştirilmiştir. Bu ölçek, Kültürlerarası Duyarlılık Gelişim Modeli'nde tanımlanan kültürlerarası farklılıklara ilişkin yönelimleri ölçmek amacıyla inşa edilmiştir. Çalışmalarının sonucunda kültürlerarası yeterliğin ve duyarlılığın ölçülmesi için 50'si spesifik ve 10'u da demografik maddelerden oluşan bir kağıt-kalem formu ortaya çıkmıştır (Hammer-Bennett vd. 2003: 300).

Kültürlerarası Gelişim Envanteri'nde Bennett'in modelinde tanımlanan altı aşama ölçülmektedir. Örneğin, reddetme aşaması envanterde "Toplum kültürel açıdan farklı gruplardan muhafaza edilmesi halinde daha iyi olurdu" ve "Farklı kültürlerden insanlarla çok fazla sosyalleşmekten hoşlanmıyorum" gibi ifadeler üzerinden ölçülmektedir. Kabul etme aşamasını ise "Ben genellikle kendim ve diğer kültürlerden insanlar arasında var olan farklılıklardan hoşlanırım" ve "Diğer kültürlerden insanların benim kültürümün üyeleriyle ille de aynı değer ve hedeflere sahip olmaması uygun bir durumdur" gibi ifadeler örneklendirmektedir (Paige vd. 2003: 470).

Kültürlerarası duyarlılığın ölçümüne yönelik geliştirilen bir başka ölçek de Dharm P. S. Bhawuk ve Richard Brislin (1992: 413) tarafından tasarlanan Kültürlerarası Duyarlılık Envanteridir (Intercultural Sensitivity Inventory -ICSI). Bhawuk ve Brislin'in çalışmasında kültürlerarası duyarlılık; insanların bireyci ve kolektivist kültürlerdeki yönelimleri, farklı kültürlerin üyeleriyle etkileşim durumundaki açık fikirlilikleri ve diğer kültürlerin normlarına uygun davranış kalıplarıyla ilgili esneklikleri üzerinden incelenmiştir. Söz konusu ölçek, 46 maddeden oluşmaktadır.

Bu çalışma kapsamında kullanılan ölçek ise Guo-Ming Chen ve William J. Starosta tarafından geliştirilen Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeğidir (Intercultural Sensitivity Scale -ISS). Buradaki kavramsal çerçeve içinde kültürlerarası duyarlılık, kültürel farklılıkları anlamaya ve olumlamaya yönelik pozitif duyguların geliştirilebilmesi olarak tanımlanmakta ve bu doğrultuda kültürlerarası yeterliğin desteklenmesi için bireylerin sahip olmaları gereken birtakım özelliklere dikkat çekilmektedir. Bu özellikler; özsaygı, özdenetim, açık fikirlilik, empati, etkileşimli ilişki ve önyargılı ya da peşin hükümlü olmama şeklinde sıralanmaktadır (Chen 1997).

Kültürlerarası duyarlılık ölçeği bağlamında öncelikle ilgili literatürden yararlanılarak 44 maddelik bir form üretilmiştir. Formun bu hali, 414 üni-

versite öğrencisi üzerinde uygulanmış ve araştırma sonucunda kültürlerarası duyarlılık ölçeğinin 24 maddeden oluşan son versiyonu ortaya konmuştur. Söz konusu 24 madde, kültürlerarası duyarlılığa ilişkin 5 faktörün açılımları olarak tasarlanmıştır. Bu faktörler ise “etkileşimde sorumluluk”, “kültürel farklara saygı”, “etkileşimde kendine güvenme”, “etkileşimden hoşlanma” ve “etkileşimde dikkatli olma” şeklinde sınıflandırılmıştır (Chen ve Starosta 2000).

Chen ve Starosta'nın Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği kullanılarak yapılan örnek araştırmalar bağlamında; Coffey ve arkadaşları (2013: 605) “Yeni Medya Ortamlarının Kültürlerarası Duyarlılık Üzerine Karşılaştırmalı Etkileri: Beş Boyutlu Bir Analiz” başlıklı çalışmalarında bu ölçeğin modifiye edilmiş bir versiyonunu kullanmışlardır. Çalışmada iki kanal (Second Life adlı bir oyun olarak sanal ortam ve web ortamı), cinsiyet ve zaman faktörleri doğrultusunda kültürlerarası iletişimin boyutları araştırılmıştır. Araştırma sonuçları; kültürlerarası duyarlılığın çıktılarını içerisinde bir bireyin kültürlerarası etkileşimi anlamaya yönelik istek ve çabasının (etkileşimde dikkatli olma) istatistiki açıdan en anlamlı ve en büyük rolü oynadığını ortaya koymuştur. Söz konusu etkinin en fazla sanal ortam kanalı içinde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, cinsiyet faktörü bağlamında erkeklerin etkileşimden daha fazla hoşlandığı, kadınların ise etkileşimde dikkatli olmayı daha fazla dile getirdiği bulgulanmıştır.

Konuyla ilgili bir diğer çalışma olan Ezher Tamam'ın (2010: 173, 179, 181) araştırmasında Chen ve Starosta'nın modelinin üniversite öğrencileri örneğinde Malezya kültüründe uygulanabilirliği incelenmiştir. Araştırma sonucunda 5 faktörden oluşan söz konusu modelin Malezya'nın kültürel bağlamına tam olarak uymadığı tespit edilmiştir. Bunun yerine Chen ve Starosta'nın ölçeğindeki 21 maddeden tasarlanan 3 faktör ortaya çıkmıştır. Bunlar; “etkileşimde dikkatli olma ve saygı”, “etkileşimde açıklık” ve “etkileşimde güven” şeklinde sıralanmaktadır. Çalışmada ölçeğin Batılı olmayan bir kültürde kullanılırken dikkatli olunması gerektiğine de işaret edilmiştir.

Bir başka örnek olan Jain Sachin'in (2013: 15) çalışmasında davetli misafirler ile odak grup tartışmaları ve kültürlerarası filmler kullanılarak kültürlerarası duyarlılığın artırılması amaçlanmıştır. Deney ve kontrol gruplarının kullanıldığı bu deneysel çalışmada öncesi ve sonrası görüşmelerin verileri Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği ile toplanmıştır. Araştırma sonuçları, deney grubunun puanlarında anlamlı bir artış olduğunu ortaya koymuştur.

Kontrol grubunun öncesi ve sonrası puanlarında ise anlamlı bir farklılaşma olmamıştır.

Penbek, Yurdakul ve Cerit'in (2009) gerçekleştirdiği çalışmada da üniversite öğrencilerinin eğitimlerine ve uluslararası deneyimlerine dayalı olarak kültürlerarası duyarlılıkları incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini, İzmir Ekonomi Üniversitesi İktisadi, Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi ile Dokuz Eylül Üniversitesi Deniz İşletmeciliği Yüksekokulu ve Yönetimi öğrencilerinden seçilen toplam 226 kişi oluşturmuş ve anket toplamda 200 kişiden alınabilmiştir. Araştırma bulguları; uluslararası etkileşimlerdeki sorumluluk düzeylerini geliştirmek için öğrencilerin farklı kültürlere saygı duyduklarını ortaya koymuştur.

Bulduk, Tosun ve Ardıç (2011: 25-30) ise Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği'nin Türkçe formunun iç tutarlılığını, güvenilirliğini ve faktöriyel yapısını hemşirelik öğrencileri örneğinde ele almışlardır. Çalışmanın örneklemini İstanbul'da bir vakıf üniversitesinin hemşirelik bölümünde öğrenim gören 186 öğrenci oluşturmuştur. Ölçeğin psikometrik uygunluğu 148 hemşire öğrenci üzerinde değerlendirilmiştir. İki hafta aralıktan oluşan bir zaman diliminde 32 öğrenci ile gerçekleştirilen test-tekrar test tutarlılığının yeterli düzeyde olduğu saptanmıştır. Bir başka ifadeyle, ölçeğin zamana karşı değişmezliği yeterli düzeyde bulunmuştur. Çalışmada yapılan psikometrik analizler de söz konusu ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliğini desteklemiştir. Araştırma sonuçları, hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılıklarının ölçümünde Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği'nin eğitimciler tarafından kullanılabilir ve geçerli bir araç olduğunu ortaya koymuştur.

Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği'nin kullanıldığı bir diğer çalışma, Peng'in (2006: 38), Çin'deki çokuluslu çalışanlar ile alan eğitimi İngilizce olan ve alan eğitimi İngilizce olmayan öğrencilerin kültürlerarası duyarlılıklarına yönelik araştırmasıdır. Çoklu regresyon analizi sonuçları, araştırmanın üç alt örnekleminde kültürlerarası duyarlılığa ilişkin 5 maddenin farklı ağırlıklandırıldığını ortaya koymuştur. Örneğin, alan eğitimi İngilizce olan öğrenciler için kültürel farklılıklara saygı, etkileşimde sorumluluk ve etkileşimden hoşlanma maddelerinden etkilenmişken; çokuluslu çalışanlarda ise sadece etkileşimden hoşlanmadan etkilenmiştir. Çalışmada ayrıca, alan eğitimi İngilizce olan öğrencilerin, alan eğitimi İngilizce olmayan öğrencilere ve çokuluslu çalışanlara göre etkileşimden duyulan zevki daha kolay hissettikleri saptanmıştır.

Fritz, Möllenberg ve Chen (2002: 165, 168) tarafından yapılan çalışmada ise Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği doğrulayıcı faktör analizi kullanılması suretiyle farklı bir kültürel bağlam olarak Almanya örneğinde test edilmiştir. Almancaya çevrilen ölçek, önce Mannheim Üniversitesi işletme bölümünden 541 öğrenciye uygulanmıştır. Daha sonra, örneklem sayısı Chen ve Starosta'nın örneklemeyle eşleşecek şekilde rastgele olarak 400'e düşürülmüştür. Araştırmanın sonuçları genel olarak ölçeğin tatmin edici olduğunu ortaya koymuştur. Faktör analizi sonuçlarına göre; Almanya örneğinde Chen ve Starosta'nın modelinin temel yapısı doğrulanmıştır. Bir başka deyişle, ölçek kapsamında kültürlerarası duyarlılığa ilişkin 5 faktör tümüyle yinelenmiştir. Fritz ve arkadaşları (2005: 53) daha sonra hem Almanya hem de Amerika örneğinde çalışmalarını tekrar gerçekleştirmişlerdir. Modelin geçerliliğini sadece Almanya örneğinde test ettikleri çalışma başarılı sonuçlanırken; bu çalışmalarında ise aynı sonuç ortaya çıkmamıştır. Dolayısıyla, yazarlar, Chen ve Starosta'nın modelinin kültürlerarası geçerliliğin bu çalışma bağlamında şüpheli gözüktüğünü ve geleceğe yönelik araştırmaların daha çok inceleme talep ettiğini belirtmişlerdir.

3. Araştırmanın Yöntemi

İletişim fakültesi öğrencilerinin kültürlerarası iletişim düzeyleri, kültürlerarası iletişim düzeyi faktörleri ve kültürlerarası iletişim düzeyi ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla hazırlanan bu çalışma, betimleyici bir alan araştırması olarak tasarlanmıştır. Bu yöntemle ankete dayalı alan araştırması tekniği uygulanmış, araştırma kapsamında öncelikle 3 bölüm ve 37 sorudan oluşan bir soru formu hazırlanmıştır. Bir uzman tarafından incelenen anket formu, gerekli düzeltmelerin ardından saha araştırmasına hazır hale getirilmiştir.

3.1. Araştırmanın Uygulanması ve Örneklem

İletişim Fakültesi öğrencilerinin kültürlerarası iletişim düzeyleri ve kültürlerarası iletişim düzeyi faktörlerini belirlemek üzere Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi örneğinde bir saha araştırması gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla çalışmanın nüfusunu Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde eğitim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Dört bölümde (*normal ve ikinci öğretim olmak üzere*) 2500'den fazla öğrenciye sahip Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi; farklı bölgelerden gelen ve farklı yerel kültürlerle sahip öğrencilerle, Türkiye'nin en kalabalık iletişim fakülteleri içinde ilk sıralarda yer almaktadır.

Örneklemin belirlenmesinde rastlantısal örneklem alma tekniği esas alınmış; Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi'ndeki öğrencilere yüz yüze anket uygulanmıştır. Ön inceleme sonucunda 302 anket analiz için uygun görülmüştür.

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak için, 3 bölümde 37 sorudan oluşan anket formundan yararlanılmıştır. Anketin ilk bölümünde veri toplama aracı olarak Chen ve Starosta (2000) tarafından geliştirilen *Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği*'nin Türkçeye çevrilmiş versiyonu kullanılmıştır. 5 faktör ve bunlara karşılık gelen 24 maddeden oluşan ölçekte katılımcıların ifadelerine yönelik yanıtları için "5= Kesinlikle katılıyorum", "4= Katılıyorum", "3= Kararsızım", "2= Katılmıyorum", "1= Kesinlikle katılmıyorum" şeklinde 5'li Likert tipi ölçek esas alınmıştır. Beş faktör içerisinde "etkileşimde sorumluluk", katılımcıların kültürlerarası iletişimi katılıma yönelik duyguları ile ilgilidir. 1, 11, 13, 21, 22, 23, 24. maddeler, "etkileşimde sorumluluk" faktörünün kapsamındadır. "Kültürel farklılıklara saygı" faktörü temelde katılımcıların farklı kültür ve fikirlere ilişkin yönelimlerini ya da toleranslarını irdelemektedir. Bu faktörü; 2, 7, 8, 16, 18, 20. maddeler temsil etmektedir. "Etkileşimde kendine güvenme", katılımcıların kültürlerarası ortamda kendilerinden ne kadar emin olduklarını sorgulamaktadır. 3, 4, 5, 6, 10. maddeler bu faktör içerisinde yer almaktadır. Dördüncü faktör olan "etkileşimden hoşlanma", farklı kültürlerden insanlara iletişim kurmaya karşı pozitif ya da negatif tepki göstermeyle ilgilidir. "Etkileşimden hoşlanma" faktörü 9, 12 ve 15. maddeler üzerinden ele alınmaktadır. Son olarak, "etkileşimde dikkatli olma" faktörü ise katılımcıların kültürlerarası etkileşimde neler olduğunu anlamaya yönelik çabalarını irdelemeye yöneliktir. Bu son faktör, ölçek içinde 14, 17 ve 19. maddelerde ele alınmaktadır (Chen ve Starosta 2000). Chen ve Starosta'nın (2000) ölçekle ilgili olarak belirttiği üzere; 2, 4, 7, 9, 12, 15, 18, 20 ve 22. maddeler ters kodlanmıştır. Dolayısıyla bu olumsuz ifadeler, okumada olumlu olarak anlamlandırılmalıdır.

Soru formunun ikinci kısmında; katılımcıların yurt dışında bulunma tecrübelerini, ERASMUS Öğrenci Değişim Programından yararlanma isteklerini, farklı ülkelerin medyalarını takip etme durumlarını ve yabancı dil bilgi düzeylerini ortaya koymak adına sorulara yer verilmiştir. Soru kâğıdının son bölümü ise; görüşülen kişilerin sosyo-demografik özelliklerini ortaya koyacak sorulardan meydana gelmektedir.

3.3. Verilerin Analizi ve Kullanılan Testler

Alan araştırması 1-10 Ocak 2014 tarihleri arasında katılımcılarla yüz yüze görüşme yoluyla gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler, SPSS 20.0 istatistik programı kullanılarak elektronik ortamda işlenmiştir. Verilerin analizinde sırasıyla; anket sorularını cevaplayanların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla *Frekans Analizi*; kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyi faktörlerini ortaya koymak için Keşfedici Faktör Analizi (*Exploratory Factor Analysis*) kullanılmıştır. Kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyi faktörleri arasındaki ilişkinin yönünü ve gücünü ortaya koymak adına *Korelasyon Analizi*'ne başvurulmuştur. Kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyi ile cinsiyet, farklı kültüre sahip ülkede yaşama isteği, yurt dışında bulunma durumu, ERASMUS Öğrenci Değişim Programına katılma isteği ve Kültürlerarası İletişim dersini alma durumu arasındaki ilişki Bağımsız Örneklem T-testi (*Independent Samples T-Test*) ile tespit edilmiştir. Katılımcıların kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyinin yabancı dil bilme, sosyal medyada farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurma ve farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip etme düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (*ANOVA*) aracılığıyla test edilmiştir. Çoklu karşılaştırmalarda Tukey testi esas alınmıştır.

3.4. Araştırma Soruları

- ✓ Katılımcıların kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyi nedir?
- ✓ Kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyi faktörleri nelerdir?
- ✓ Kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyi faktörleri arasında nasıl bir ilişki vardır?
- ✓ Katılımcıların ERASMUS Değişim Programından Yararlanma İsteğine göre kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyi farklılaşmakta mıdır?
- ✓ Farklı ülkelerin medyasını takip etme sıklığına göre kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyi farklılaşmakta mıdır?
- ✓ Sosyal medyada farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurma sıklığına göre kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyi farklılaşmakta mıdır?
- ✓ Katılımcıların kültürlerarası iletişim dersini alma durumuna göre kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyi farklılaşmakta mıdır?

4. Bulgular ve Yorum

Bu başlık altında katılımcıların sosyo-demografik özelliklerinin yanında, kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyi faktörleri ve kültürlerarası ileti-

şim duyarlılık düzeyi ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiyi açıklayan analiz sonuçlarına yer verilmektedir.

4.1. Katılımcıların Bazı Özellikleri

✓ Katılımcıların yüzde 52'si erkek, yüzde 48'i ise kadındır. Oranlar, ankete katılanların cinsiyetleri açısından karşılaştırma yapmaya elverişlidir.

✓ Anket sorularına cevap verenlerin yüzde 33.8'i Gazetecilik, yüzde 36.4'ü Halkla İlişkiler ve Tanıtım, yüzde 19.9'u Radyo-Televizyon ve Sinema, yüzde 9.9'u Reklamcılık Bölümü öğrencisidir.

✓ Araştırmaya katılanların yüzde 12.6'sı birinci sınıf, yüzde 25.2'si ikinci sınıf, yüzde 44.4'ü üçüncü sınıf ve yüzde 17.9'u dördüncü sınıfta eğitim aldıklarını dile getirmişlerdir. Sonuçların da açıkça gösterdiği gibi, katılımcılar arasında üçüncü sınıf öğrencileri çoğunluğu oluşturmaktadır.

✓ İkamet etme biçimi ile ilgili soruya katılımcıların yüzde 4'ü evde yalnız, yüzde 43'ü evde arkadaşlarla, yüzde 14.2'si aileyle ve 38.8'i yurtdışı cevabını vermiştir. Sonuçlar, katılımcıların genelde evde arkadaşlarla ve yurtdışı kaldıklarına işaret etmektedir.

✓ Yaş dağılımının betimleyici istatistikleri incelendiğinde en düşük 18, en yüksek 33 yaşındaki katılımcılarla görüşüldüğü ortaya çıkmaktadır. Ankete katılanların yaş ortalaması 21.52, dağılımın standart sapması ise 1.88'dir.

✓ Ankete katılanların aylık harcama miktarlarına ilişkin betimleyici istatistik sonuçlarına göz atıldığında da, en düşük 100 TL, en yüksek 2000 TL harcamada buldukları dikkat çekmektedir. Buna göre, ankete katılanların ortalama aylık harcamaları yaklaşık 634 TL olarak tespit edilmiştir; dağılımın standart sapmasının 324 olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılanların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

		Sayı	Yüzde (%)
<i>Cinsiyet</i>	Erkek	157	52.0
	Kadın	145	48.0
	Gazetecilik	102	33.8
	Halkla İ. ve Tan.	110	36.4

<i>Eğitim Bölüm</i>	<i>Alman</i>	Radyo-TV Sinema	60	19.9
		Reklamcılık	30	9.9
<i>Eğitim Sınıf</i>	<i>Alman</i>	Birinci Sınıf	38	12.6
		İkinci Sınıf	76	25.2
		Üçüncü Sınıf	134	44.4
		Dördüncü Sınıf	54	17.9
<i>İkametgâh Şekli</i>		Evde Yalnız	12	4.0
		Evde Arkadaşlarla	130	43.0
		Ailemle	43	14.2
		Yurtta	117	38.8

	N	Min.	Max.	\bar{X}	SD
<i>Yaş</i>	302	18	33	21.52	1.88
<i>Aylık Harcama Mik-</i>	302	100 TL	2000 TL	633.74	324.04

✓ Yabancı dil bilme düzeyi ile ilgili soruya katılımcıların yüzde 5.3'ü çok kötü, yüzde 32.5'i kötü, yüzde 50.7'si orta düzey, yüzde 10.3'ü iyi ve yüzde 1.3'ü çok iyi yanıtını vermişlerdir. Bu sonuçlar, araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin yabancı dil bilgi düzeyinin, çok da tatmin edici olmadığını göstermektedir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılanların Bazı Özelliklerine İlişkin Bulgular

		Sayı	Yüzde (%)
<i>Yabancı Dil Bilme Düzeyi</i>	Çok Kötü	16	5.3
	Kötü	98	32.5
	Orta	153	50.7
	İyi	31	10.3
	Çok İyi	4	1.3
<i>Sosyal Medyada Farklı Kültürlerden İnsanlarla İletişim Kurma Düzeyi</i>	Hiç	43	14.2
	Nadiren	67	22.2
	Ara-Sıra	116	38.4
	Çoğu Zaman	54	17.9
	Her Zaman	22	7.3

<i>Farklı Ülkelerin Kitle İletişim Araçlarını Takip Etme Düzeyi</i>	Hiç	16	5.3
	Nadiren	80	26.5
	Ara-Sıra	116	38.4
	Çoğu Zaman	64	21.2
	Her Zaman	26	8.6
<i>Farklı Kültüre Sahip Bir Ülkede Yaşama</i>	Evet	232	76.8
	Hayır	70	23.2
<i>ERASMUS Programına Katılma İsteği</i>	Evet	244	80.8
	Hayır	58	19.2
<i>Yurt Dışında Bulunma Durumu</i>	Evet	50	16.6
	Hayır	252	83.4
<i>Kültürlerarası İletişim Durumu</i>	Evet	134	44.4
	Hayır	168	55.6

✓ Katılımcıların yüzde 14.2'si sosyal medyada farklı kültürlerden insanlarla hiç iletişim kurmadığını dile getirirken; yüzde 22.2'si nadiren, yüzde 38.4'ü ara-sıra, yüzde 17.9'u çoğu zaman ve yüzde 7.3'ü her zaman iletişim halinde olduğunu açıklamıştır.

✓ Benzer şekilde araştırmaya katılanların yüzde 5.3'ü farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını hiç takip etmediğini ifade ederken; yüzde 26.5'i nadiren, yüzde 38.4'ü ara-sıra, yüzde 21.2'si çoğu zaman ve yüzde 8.6'sı her zaman takip ettiğini ifade etmiştir.

✓ Farklı kültüre sahip bir ülkede yaşamak ister misiniz? Şeklindeki soruya katılımcıların yüzde 76.8'i evet, yüzde 23.2'si hayır cevabını vermiştir. Sonuçların açıkça ortaya koyduğu gibi; araştırmaya katılan üniversite öğrencileri yabancı bir ülkede yaşamaya sıcak bakmaktadır.

✓ Katılımcıların yüzde 80.8 gibi büyük bir kısmı ERASMUS Öğrenci Değişim Programından yararlanmak isterken; yüzde 19.2'si bu programdan yararlanma noktasında isteksizlik yaşamaktadır.

✓ Katılımcıların yüzde 16.6'sı yurt dışı tecrübesi yaşadığını dile getirirken; yüzde 83.4'ü ise hiç yurt dışına çıkmadığını ifade etmektedir.

✓ Araştırma sorularına cevap verenlerin yüzde 44.4'ü Kültürlerarası İletişim dersini aldığını söylerken; yüzde 55.6'sı bu dersi almadığını açıklamıştır.

4.2. Kültürlerarası İletişim Duyarlılık Düzeyi Faktörleri

Katılımcıların kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyi faktörlerini belirlemek amacıyla hazırlanan likert tipi 24 maddeye verilen yanıtlar doğrultusunda faktör analizi uygulanmış; öz değer (eigen value) ve yamaç eğrisi grafiği (scree plot) incelemesi sonucunda 4 faktör grubunun ele alınabileceği anlaşılmıştır. Ölçekte yer alan beş madde gerekli yükleme değerine sahip olmadığı için analiz dışında tutulmuştur. Ölçekte yer alan ifadelerin faktör yüklemesi, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 3'te gösterilmektedir.

Tablo 3. Kültürlerarası İletişim Duyarlılık Düzeyi İle İlgili Maddelere Yönelik Faktör Analizi Sonuçları

KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM DUYARLILIK DÜZEYİ FAKTÖRLERİ	\bar{X}	SD	Faktör Yükleme
1. Faktör: Etkileşimde Sorumluluk/Dikkatli Olma			
Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurduğumda mümkün olduğunca çok bilgi elde etmeye çalışırım	.18	.84	692
Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurarken oldukça dikkatliyimdir.	.98	.77	607
Kültürel olarak farklı olan muhababıma onu anlayıp anlamadığımı sözlü ya da sözsüz işa-	.07	.74	576
Farklı kültürlerden insanların davranış biçimlerine saygılıyım.	.29	.78	569
Kültürel olarak farklı olan muhababımla benim aramdaki farklılıklara karşı hoşnutluk hissede-	.87	.92	531
Etkileşimimiz boyunca kültürel olarak farklı olan muhababımla sık sık olumlu yanıtlar	.63	.84	478
Farklı kültürlerden insanlara karşı açık fikirli-	.00	.86	432
vimdir			

2. Faktör: Etkileşimde Kendine Güvenme			
Diğer kültürlerden insanlarla etkileşim kurduğumda her zaman için ne söyleyeceğimi bilirim.	.42	.82	755
Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurarken kendimden emin olurum.	.76	.77	687
Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurduğumda istediğim kadar sosyal olabilirim.	.62	.91	671
Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurarken kendimi güvende hissedirim.	.41	.80	534
3. Faktör: Kültürel Farklara Saygı			
Diğer kültürlerden olan insanların dar görüşlü olduğunu düşünürüm.	.13	.96	717
Farklı kültürlerden insanların değerlerine saygı duyarım.	.51	.68	562
Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurmaktan hoşlanırım.	.38	.69	536
Farklı kültürlerden insanlarla birlikte olmayı sevmem.	.16	.01	487
Kendi kültürümün diğer kültürlerden daha iyi olduğunu düşünürüm.	.79	.30	456
4. Faktör: Etkileşimden Hoşlanma			
Farklı kültürlerden insanlarla birlikteyken sık sık cesaretim kırılır.	.99	.90	693
Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurmanın işe yaramaz olduğunu hissediyorum.	.47	.84	669
Kültürel olarak farklı insanlarla ilgilenmek zorunda kalacağım durumlardan kaçınırım.	.90	.93	641

Faktör gruplarının sınıflandırılma ve değerlendirilmesinde Varimax rotasyonlu tablo dikkate alınmıştır. Faktör analizine tabi tutulan maddelerin özdeğeri 1'den daha büyük ve minimum yükleme büyüklüğü olarak 0.40 kriteri kullanılmıştır. Faktör analizine dâhil edilen yirmi dört maddenin güvenilirlik katsayısı (Cronbach's $\alpha = .815$) genel olarak yüksek bulunmuştur. Analiz sonucunda ortaya konan dört faktör, kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyi açısından toplam varyansın yüzde 45.3'ünü açıklamaktadır.

Kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyinde etkili ilk ve en önemli faktör *Etkileşimde Sorumluluk ve Dikkatli Olma*'dır. Bu faktörü oluşturan maddelere bakıldığında; katılımcıların farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurarken dikkatli ve bilgi sahibi olmaya çalıştığı, farklı kültürlerden insanların davranış biçimlerine saygılı olduğu, etkileşim boyunca farklı kültürlerden muhataplarına olumlu yanıtlar verdiği ve açık fikirli olduğu dikkat çekmektedir. Etkileşimde Sorumluluk ve Dikkatli Olma faktörü tek başına toplam varyansın yüzde 14.3'ünü açıklamaktadır. Faktörün güvenilirlik düzeyi (Cronbach's $\alpha = .798$) ve özdeğeri (Eigen value= 4.44) tatmin edici düzeydedir.

Faktör analizi sonucunda ortaya çıkan ikinci faktör *Etkileşimde Kendine Güven* ismini taşımaktadır. Faktörü oluşturan maddeler; katılımcıların diğer kültürlerden insanlarla etkileşim kurduğunda her zaman için ne söyleyeceğini bildiğine, etkileşim esnasında kendinden emin olduğuna ve kendini güvende hissettiğine işaret etmektedir. Etkileşimde Kendine Güven faktörü 1.69'luk özdeğeriyle, tek başına toplam varyansın yüzde 11.5'ini açıklamaktadır. Faktörün güvenilirliği ise Cronbach's $\alpha = .701$ olarak ölçülmüştür.

Kültürel Farklara Saygı ismini taşıyan üçüncü faktör incelendiğinde; katılımcıların, diğer kültürlerden insanların değerlerine saygı duyduğu, farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurmaktan hoşlandığı, farklı kültürlerden insanlarla birlikte olmayı sevdiği ve kendi kültürünün diğer kültürlerden daha iyi olduğunu düşündüğü ortaya çıkmaktadır. Faktör analizi sonucu ortaya çıkan Kültürel Farklara Saygı faktörü tek başına toplam varyansın yüzde 10'unu açıklamaktadır. Faktörün güvenilirlik katsayısı Cronbach's $\alpha = .638$ ve özdeğeri= 1.33'dür.

Son faktör ise *Etkileşimden Hoşlanma*'dır. Tek başına toplam varyansın yüzde 9.4'ünü açıklayan bu faktörün güvenilirlik katsayısı Cronbach's $\alpha = .603$ ve özdeğeri= 1.13'tür.

Tablo 4. *Kültürlerarası İletişim Duyarlılık Düzeyi Faktörleri Arasındaki Korelasyon Analizi Bulguları (Pearson r)*

FAKTÖRLER ARASI KO-RELASYON ANALİZİ		Etkileşimde Sorumluluk ve Dikkat	Etkileşimde Kendine Güven	Kültürel Farklara Saygı	Etkileşimden Hoşlanma
Etkileşimde Sorumluluk ve Dikkat	1	.413*	.362*	.398*	
Etkileşimde Kendine Güven	.413*	1	.228*	.271*	
Kültürel Farklara Saygı	.362*	.228*	1	.422*	
Etkileşimden Hoşlanma	.398*	.271*	.422*	1	

Not: ** $p < .01$

Bir başka noktada faktörler arası ilişkinin düzeyini tanımlamak açısından Korelasyon Analizi sonuçları incelendiğinde; en güçlü ilişkinin Kültürel Farklara Saygı ve Etkileşimden Hoşlanma faktörleri arasında olduğu görülmektedir ($r = .422$, $p < .01$). Diğer bir ifadeyle kültürlerarası iletişim duyarlılığında kültürel farklara saygıyı önemseyen insanlar, aynı zamanda etkileşimden hoşlanmaya da önem atfetmektedirler. Yine Etkileşimde Sorumluluk ve Dikkat ile Etkileşimde Kendine Güven faktörleri arasında orta düzeyde pozitif anlamlı ilişkiden söz edilebilir ($r = .413$, $p < .01$). En düşük düzeyde anlamlı pozitif ilişki ise; Kültürel Farklara Saygı faktörü ile Etkileşimde Kendine Güven faktörü arasında yaşanmaktadır ($r = .228$, $p < .01$).

4.3. Kültürlerarası İletişim Duyarlılık Düzeyiyle Çeşitli Değişkenler Arasındaki İlişki

Bu başlık altında öncelikli olarak iletişim fakültesi öğrencilerinin kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeylerini ortaya koymak adına betimleyici istatistik sonuçlarına yer verilmiştir. 302 katılımcının 1 ile 5 puan arasında oluşturulan bir skala üzerinde verdiği puanların ortalaması göz önünde bulundurulduğunda ($\bar{X} = 3.91$); iletişim fakültesi öğrencilerinin kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyinin tatmin edici olduğu söylenebilir.

Tablo 5. Katılımcıların Kültürlerarası İletişim Duyarlılık Düzeyinin Merkezi Eğilim İstatistikleri

	N	Min.	Max.	\bar{X}	SD
<i>Kültürlerarası İletişim Duyarlılık Düzeyi</i>	302	2,92	5.00	3.91	0.38

Tablo 6'da da görüldüğü gibi, araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin cinsiyetine göre kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyi anlamlı farklılık göstermemektedir ($t = -.572$; $sd. = 300$; $p > .05$). Betimleyici istatistik sonuçları, kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyi bakımından kadınların ve erkeklerin birbirlerine yakın değerlere sahip olduklarını ortaya koymaktadır.

Tablo 6. Cinsiyete Göre Kültürlerarası İletişim Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık

	Cinsiyet	\bar{X}	D	t-value	Sig.
<i>Kültürlerarası İletişim Duyarlılık Düzeyi</i>	Erkek	57	.90	.38	-.572 568
	Kadın	145	3.92	0.38	

Katılımcıların ERASMUS Öğrenci Değişim Programı'ndan yararlanma isteklerine göre kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyleri ise anlamlı farklılık taşımaktadır ($t = 2.14$; $sd. = 300$; $p < .05$). Aritmetik ortalama değeri itibarıyla ERASMUS Öğrenci Değişim Programı'ndan yararlanmak isteyen öğrenciler ($\bar{X} = 3.93$); söz konusu değişim programından istifade etmek istemeyenlere ($\bar{X} = 3.81$) nazaran daha yüksek kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyine sahiptirler (bkz. Tablo 7).

Tablo 7. ERASMUS Öğrenci Değişim Programı'ndan Yararlanma İsteğine Göre Kültürlerarası İletişim Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık

	ERASMUS'dan Yararlanma	D	t-value	Sig.
<i>Kültürlerarası İletişim Duyarlılık Düzeyi</i>	Evet	44	.93	2.14 .033
	Hayır	8	.81	

Araştırma sorularına cevap veren iletişim fakültesi öğrencilerinin yurt dışında bulunup bulunmama durumlarına göre kültürlerarası iletişim du-

yarlılık düzeyleri anlamlı olarak farklılaşmamaktadır ($t = .895$; $sd = 300$; $p > .05$). Betimleyici istatistik sonuçları mercek altına alındığında; daha önce yurt dışında bulunan öğrencilerle ($\bar{X} = 3.96$), yaşamları boyunca hiç yurt dışı tecrübesi yaşamamış öğrencilerin ($\bar{X} = 3.90$) kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyleri birbirlerine çok yakındır (bkz. Tablo 8).

Tablo 8. *Yurt Dışında Bulunma Durumuna Göre Kültürlerarası İletişim Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık*

		Yurt Dışında Bulunma		D	t-value	Sig.
Kültürlerarası İletişim Du- yarlılık Düzeyi	Evet	50	3.96	0.38	.895	.371
	Hayır	252	3.90	0.38		

Tablo 9'a göz atıldığında ise, katılımcıların farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip etme sıklığına göre kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyleri anlamlı farklılık ortaya koymaktadır ($F = 3.10$; $sd = 4$; $p < .05$). Tukey testi sonuçları, yüzde 5 anlam düzeyinde ortaya çıkan farklılığın kaynağının; yabancı ülke medyasını her zaman takip edenlerle ($\bar{X} = 4.04$), hiç takip etmeyenler ($\bar{X} = 3.71$) arasında yaşandığını göstermektedir (bkz. Tablo 9). Bir başka anlatımla; araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin farklı ülkelerin kitle iletişim araçlarını takip etme sıklığı arttıkça, kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeylerinde de bir artış yaşanmaktadır ($r = .193$, $p < .01$).

Tablo 9. *Farklı Ülkelerin Medyasını Takip Etme Sıklığına Göre Kültürlerarası İletişim Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık*

		Yabancı Ülke Medya	\bar{X}	SD	F	Sig.
Kültürlerarası İletişim Du- yarlılık Düzeyi	Hiç	16	3.1	0.43	3.10	.016
	Nadiren	80	3.3	0.37		
	Ara-sıra	116	3.3	0.34		
	Çoğu Zaman	64 26	3.6 4.04	0.39 0.45		

Yukarıdaki tabloda ortaya çıkan sonuçlara benzer şekilde üniversite öğrencilerinin sosyal medyada farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurma

sıklığı ile kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyleri arasında anlamlı ilişki söz konusudur ($F= 10.48$; $sd.= 4$; $p< .001$). Tukey testi sonuçlarına göz atıldığında; sosyal medya üzerinden farklı kültürlerden insanlarla her zaman iletişim halinde olanların ($\bar{X} = 4.20$); hiç ($\bar{X} = 3.75$), nadiren ($\bar{X} = 3.85$) ve ara-sıra ($\bar{X} = 3.86$) iletişim kurabilen katılımcılara nazaran kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyleri daha yüksektir (*bkz. Tablo 10*). Yine araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin sosyal medyada farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurma sıklığı arttıkça, kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeylerinde bir artış kendini hissettirmektedir ($r= .313$, $p< .01$).

Tablo 10. Sosyal Medyada Farklı Kültürlerden İnsanlarla İletişim Kurma Sıklığına Göre Kültürlerarası İletişim Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık

	Sosyal Medyada İletişim Sıklığı	N	\bar{X}	D	F	Sig.
	Hiç	3	3.75	0.43		
Kültürlerarası İletişim Duyarlılık Düzeyi	Nadiren	67	3.85	0.37		
	Ara-sıra	116	3.86	0.34	10.48	.000
	Çoğu Zaman	54	4.10	0.39		
	Her Zaman	22	4.20	0.45		

Öte yandan katılımcıların farklı kültüre sahip bir ülkede yaşama isteği durumuna göre kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeylerinin farklılaştığı dikkat çekmektedir ($t= 4.47$; $sd.= 300$; $p< .001$). Betimleyici istatistik sonuçları incelendiğinde; farklı kültüre sahip bir ülkede yaşamaya istek duyanların ($\bar{X} = 3.96$) kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyleri, böyle bir istek duymayanlara ($\bar{X} = 3.74$) göre daha yüksektir (*bkz. Tablo 11*).

Tablo 11. Farklı Kültüre Sahip Farklı Bir Ülkede Yaşama İsteğine Göre Kültürlerarası İletişim Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık

Farklı Ülkede Yaşama İsteği	N	\bar{X}	SD	t-value	Sig.

<i>Kültürlerarası İletişim Duyarlılık Düzeyi</i>	Evet	232	3.96	0.38	4.47	.000
	Hayır	0	3.74	0.31		

Katılımcıların yabancı bir dil bilme düzeylerine göre de kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyleri anlamlı farklılık taşımaktadır (F= 6.20; sd.= 4; p< .001). Tukey testi sonuçları, yüzde 5 anlam düzeyinde ortaya çıkan farklılığın kaynağının; yabancı dil bilme düzeyi iyi olanlarla ($\bar{X} = 4.17$), çok kötü ($\bar{X} = 3.67$), kötü ($\bar{X} = 3.85$) ve orta düzey ($\bar{X} = 3.92$) arasında olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifadeyle; araştırma sorularını cevaplayan üniversite öğrencilerinin yabancı dil bilme düzeyi arttıkça, kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeylerinde de bir artış yaşanmaktadır ($r = .249$, $p < .01$).

Tablo 12. *Yabancı Dil Bilme Düzeyine Göre Kültürlerarası İletişim Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık*

	Yabancı Dil	N	\bar{X}	S D	F	Sig.
<i>Kültürlerarası İletişim Duyarlılık Düzeyi</i>	Çok	16	3.67	0.34	6.20	.000
	Kötü	98	3.85	0.38		
	Kötü	15	3.92	0.37		
	Orta	3	4.17	0.31		
	İyi	31	3.97	0.48		
	Çok İyi	4				

Son olarak Tablo 13'te de dikkat çektiği üzere; araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin kültürlerarası iletişim dersini alıp almama durumuna göre kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyi anlamlı farklılık göstermektedir ($t = -.961$; $sd. = 300$; $p > .05$). Betimleyici istatistik sonuçları; kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyi bakımından, kültürlerarası iletişim dersini alanların ($\bar{X} = 3.89$), bu dersi almayanlara ($\bar{X} = 3.93$) yakın aritmetik ortalama değerine sahip olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 13. *Kültürlerarası İletişim Dersini Alma Durumuna Göre Kültürlerarası İletişim Duyarlılık Düzeyindeki Farklılık*

	Dersi Alma Durumu	<i>l</i>	\bar{X}	<i>SD</i>	<i>t-</i> <i>value</i>	<i>Sig.</i>
<i>Kültürlerarası İletişim Du- yarlılık Dü- zeyi</i>	Evet	134	3.89	0.36	-.961	.338
	Hayır	168	3.93	0.40		

SONUÇ VE TARTIŞMA

Günümüz dünyasında farklı uluslar, topluluklar, aidiyet bağları ve kültürler arasındaki ilişkiler hiç olmadığı kadar yoğun ve girift bir hal almış ve küreselleşmenin etkileri dünyanın en ince titreşim noktalarına kadar hissedilir düzeye ulaşmıştır. Böyle bir dünya konjonktüründe kültürlerarası iletişim, kültürlerarası duyarlılık, farkındalık ve diyalog gibi kavram ve olgular zamanın ruhunu anlamak ve analiz edebilmek açısından hayati bir önem taşımaktadır. Söz konusu olgular, taşıdıkları anlamların ötesinde farklı kültürler ve kimlikler arasında tanıma, anlama, saygı ve hoşgörü zemininde bir iletişimin kurulması yönünde örtülü bir çağrıyı ve temenniye de barındırmaktadır. Öyle ki iletişim ve etkileşim sürecinin monologdan ziyade diyalog karakteri taşıması, ancak böyle bir zeminin varlığı ile mümkün hale gelebilir. Dolayısıyla, kültürlerarası iletişim ve kültürlerarası duyarlılık, mevcut dünya konjonktürünü analizin ötesine geçerek, aynı zamanda yüksek düzeyli bir talep ve gereksinim olarak kendini ortaya koymaktadır.

Bu talep ve gereksinim düzeyini belirlemenin bir adım gerisinde ise bir kültürün üyelerinin kültürlerarası iletişim duyarlılığını ne ölçüde taşıdıklarını irdelemek, hem akademik hem de toplumsal açıdan kritik bir rezerv anlamına gelebilir. Bu motivasyonlardan hareketle gerçekleştirilen bu çalışmada da kültürlerarası iletişim duyarlılığı, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi öğrencileri örneğinde ele alınmıştır.

Kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeylerinin saptanmasında Chen ve Starosta'nın geliştirdiği ölçeğin kullanıldığı bu çalışma kapsamında ölçekte yer alan 5 faktörün tümüyle yinelenmediği ve bunun yerine 4 faktör grubunun ele alınabileceği ortaya çıkmıştır. Bunlar; "etkileşimde sorumluluk ve dikkat", "etkileşimde kendine güvenme", "kültürel farklara saygı ve "etkileşimden hoşlanma" şeklinde sıralanmaktadır. Chen ve Starosta'nın

modelinin faktöriyel yapısının tümüyle yinelenmemesi, çalışma içinde örnek verilen bazı ilgili incelemelerde de ortaya konulduğu üzere farklı bir kültürel bağlamın söz konusu olmasına bağlanabilir.

Araştırma bulgularına göre; kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeyinde etkili olan ilk ve en önemli faktörün “etkileşimde sorumluluk ve dikkatli olma” olduğu ortaya çıkmıştır. Bir başka ifadeyle; ankete katılan iletişim öğrencileri bu faktör bağlamında farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurarken dikkatli ve bilgi sahibi olmaya çalıştıklarını, farklı kültürler için davranış örüntülerine saygı duyduklarını, iletişim süresince farklı kültürlerin üyelerine olumlu yanıtlar verdiklerini ve açık fikirli olduklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcıların kültürlerarası duyarlılık düzeyleri ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkilere bakıldığında da dikkat çekici sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Örneğin; katılımcıların ERASMUS Öğrenci Değişim Programı’ndan yararlanma isteklerine göre kültürlerarası iletişim duyarlılıklarının farklılaştığı görülmektedir. Buna göre; söz konusu programdan yararlanmak isteyen öğrencilerin daha yüksek düzeyde bir kültürlerarası duyarlılık taşıdıkları gözlenmektedir. Aksi bir sonuç, bir kültürlerarası iletişim bariyeri olan etnomerkezcilik bağlamında yorumlanabilirdi. Çünkü böyle bir uluslararası değişim programının doğası kültürlerarası iletişimi kaçınılmaz kılmakta ve bu da bir birey olarak insanın farklı kültürler karşısında duyarlılık taşımasını hem bir gereksinim hem de bir kişilik özelliği olarak beraberinde getirmektedir.

Ancak, buna karşılık, yurt dışında bulunup bulunmama durumunun kültürlerarası iletişim duyarlılığında bir farklılık oluşturmadığı da dikkat çekmektedir. Bununla birlikte araştırma sonuçları mercek altına alındığında; farklı kültüre sahip bir ülkede yaşama isteği durumuna göre ise kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeylerinin farklılaştığı görülmektedir. Burada da katılımcıların, farklı bir ülkede yaşama isteğinin kültürlerarası duyarlılığı kendiliğinden bir talep ve gereksinim olarak ortaya çıkardığının farkında oldukları söylenebilir. Dolayısıyla, somut yurt dışı deneyimine göre kültürlerarası duyarlılıkta bir farklılaşma olmaması, katılımcıların oldukça az bir kısmının yurt dışı deneyimi olmasına bağlanabilir.

Farklı ülkelerin medyasını takip edip etme sıklığı da kültürlerarası iletişim duyarlılığını anlamlı düzeyde farklılaştıran bir başka değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki; yabancı ülkelerin kitle iletişim araçlarını

her zaman takip eden katılımcıların, hiç takip etmeyenlere göre daha fazla kültürlerarası duyarlılık taşıdığı gözlenmektedir. Medya, bir toplumun ve kültürün doğrudan ya da dolaylı biçimlerde sergilendiği bir mecra olması ölçüsünde farklı kültür ve kimliklerin tanınması ve anlaşılmasına kapı aralayabilme potansiyeline sahiptir. Bir başka ifadeyle; doğrudan kültürlerarası iletişim deneyimi sunmasa bile medya dolayısıyla farklı kültür ve aidiyet bağlarına ilişkin bilgi ve deneyim olanakları sağlayabilir. Dolayısıyla, farklı ülkelerin medyasını takip eden katılımcıların, bu anlamda dünyada farklı kültürlerin, farklı kimliklerin, aidiyet bağlarının, farklı düşünce ve davranış kalıpları ile farklı perspektiflerin var olduğunun daha fazla bilincinde olduğu çıkarımı yapılabilir. Doğrudan olmasa bile böyle dolaylı ve aracılı bir kültürlerarasılık durumunun ise kültürlerarası duyarlılıklarının gelişmesine önemli katkılar sağladığı öne sürülebilir.

Benzer şekilde, kitle iletişim yanında kişilerarası iletişim mecrası olma özelliğiyle ön plana çıkan sosyal medyada farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurma sıklığı ile kültürlerarası iletişim duyarlılığı arasında da anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmaktadır. Medya bağlamında söz konusu olan dolaylı deneyim imkânı, sosyal medya açısından geçerlilik taşıyan bir çıkarsamadır. Ancak, sosyal medya uygulamaları üzerinden gerçekleşen teknoloji aracılı iletişim, daha çok kişisel ve müdahale edilebilir bir niteliğe sahiptir. Dolayısıyla, araştırma bulguları doğrultusunda sosyal medyada farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurma sıklığı arttıkça, kültürlerarası iletişim duyarlılık düzeylerinde de paralel bir artış olduğundan söz edilebilir.

Kültürlerarası iletişim duyarlılığında anlamlı bir farklılaşma oluşturan bir diğer değişken de yabancı dil bilme düzeyi olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna göre de; yabancı dil bilme düzeyinin artışına koşut olarak kültürlerarası duyarlılığın da arttığı bulgulanmıştır. Dil, bir toplumun ve kültürün üyeleri tarafından paylaşılan ortak simge sistemi olduğuna göre, yabancı dil bilme düzeyi farklı bir kültürün üyeleriyle en temel düzeyde anlaşılabilmenin ve onları anlayabilmenin temel enstrümanı olmaktadır. Dilin aynı zamanda bireyin varlığını ve bir toplumun ve kültürün dünyayı yorumlama biçimlerini belirli düzeyde biçimlendirdiği varsayıldığında²; ya-

² Bu konuyla ilgili olarak ortaya atılan hipotez, Sapir-Whorf hipotezi olarak adlandırılmaktadır. Edward Sapir ve Benjamin Lee Whorf tarafından öne sürülen bu hipoteze göre; dil dünyayı yorumlama biçimlerimizi belirlemekte ve böylelikle bireyin varlığını ve düşünce dünyasını etkilemektedir (Mutlu 2004: 248).

bancı dil bilme düzeyi o kültürün incelikli yönlerini de daha iyi kavramayı ve çözümlemeyi beraberinde getirme kapasitesine sahiptir. Bir olguyu, daha derinlemesine bilmek ve analiz etmek ise tanımlama ve yargılama yerine anlamaya dönük bir duygu dünyasını ikame edecektir. Dolayısıyla, yabancı bir dili bilme ve konuşma düzeyinin, bu şekilde karakterize olan bir duygu dünyasına işaret eden kültürlerarası duyarlılık için önemli bir gerek-şart olduğu değerlendirilebilir.

İletişim fakültelerinde okutulan kültürlerarası iletişim dersini alıp almama durumu da araştırma kapsamında önemli bir değişken olarak düşünülmüştür. Ancak, araştırma bulgularına göre bu dersi alıp almama durumunun kültürlerarası iletişim duyarlılığı açısından anlamlı bir farklılaşmaya yol açmadığı saptanmıştır. Kültürlerarası iletişim dersi, öğrencilerin kültürlerarası iletişim boyutunu daha iyi anlamalarını, stereotipler, önyargılar, etnomerkezcilik gibi kültürlerarası iletişim bariyerlerini daha yakından tanımalarını ve farklı kültürlerin iletişim örüntülerine ilişkin ipuçları elde etmelerini sağlamaya yönelik bir ders niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla, böyle bir dersin teorik düzeyde kültürlerarası duyarlılık ve farkındalık düzeyini arttıracığı varsayılabilir. Buradaki iki değişken arasında beklenen biçimde anlamlı bir farklılaşma olmaması; kültürlerarası duyarlılığın gelişmesine ilişkin teorik düzeyin ötesine geçilerek doğrudan ve dolaylı kültürlerarası deneyim yaşanması gerektiğine bağlanabilir. ©

KAYNAKLAR

- BENNETT, M. J. (1986). A developmental approach to training for intercultural sensitivity. *International Journal of Intercultural Relations*, 10 (2): 179-196.
- BHAWUK, D. P. S. & BRISLIN, R. W. (1992). The Measurement of Intercultural Sensitivity Using The Concepts Of Individualism and Collectivism. *International Journal of Intercultural Relations*, 16 (4): 413-436.
- BULDUK, S., TOSUN, H. & ARDIÇ, E. (2011). Türkçe Kültürler Arası Duyarlılık Ölçeğinin Hemşirelik Öğrencilerinde Ölçümsel Özellikleri. *Türkiye Klinikleri J. Med. Ethics*, 19 (1): 25-31.
- CASTELLS, M. (2004). Informationalism, Networks, and the Network Society: A Theoretical Blueprint. Ed.: Manuel Castells. *The Network Society A Cross-cultural Perspective*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited. ss. 3-45.
- CHEN, G-M (1997). *A Review of the Concept of Intercultural Sensitivity*. Paper presented at the biennial convention of Pacific and Asian Communication Association, January, 1997, Honolulu, Hawaii.
- CHEN, G-M & STAROSTA, W. J. (2000). *The Development and Validation of the Intercultural Sensitivity Scale*. Paper presented at the Annual Meeting of the National Communication Association, Seattle, WA, November 8-12, 2000.
- COFFEY, A. J.; KAMHAWI, R., FISHWICK, P. & HENDERSON, J. (2013). New media environments' comparative effects Upon Intercultural sensitivity: A five-dimensional analysis. *International Journal of Intercultural Relations*, 37 (5): 605- 627.
- COUNCIL of EUROPE. *White Paper on Intercultural Dialogue. "Living Together As Equals in Dignity"*. Launched by the Council of Europe Ministers of Foreign Affairs at their 118th Ministerial Session. (Strasbourg, 7 May 2008). http://www.coe.int/t/dg4/intercultural/source/white%20paper_final_revised_en.pdf.
- FRITZ, W., MOLLENBERG, A. & CHEN, G-M. (2002), Measuring intercultural sensitivity in different cultural contexts. *Intercultural Communication Studies*, 11: 165-176.
- FRITZ, W., GRAF, A., HENTZE, J., MOLLENBERG, A. & CHEN, G-M. (2005). An examination of Chen and Starosta's model of intercultural

- sensitivity in Germany and the United States. *Intercultural Communication Studies*, 14 (1): 53–65.
- HARRIS, P. R., MORAN, R. T. & MORAN, S. V. (2004). *Managing Cultural Differences* (Six Edition). Burlington, MA: Elsevier Butterworth-Heinemann.
- HAMMER, M. R., BENNETT, M. J. & WISEMAN, R. (2003). Measuring intercultural sensitivity: The intercultural development inventory. *International Journal of Intercultural Relations*, 27 (4): 421-443.
- HAJEK, C. & GILES, H. (2003). New Directions in Intercultural Communication Competence: The Process Model. John O. Greene & Brant R. Burleson (Eds.), *Handbook of Communication and Social Interaction Skills*, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, ss. 935-957.
- HERHANDEZ, F. & KOSE, B. W. (2012). The Developmental Model of Intercultural Sensitivity: A Tool for Understanding Principals' Cultural Competence. *Education and Urban Society*, 44 (4): 512-530.
- KARTARI, A. (2001), *Farklılıklarla Yaşamak. Kültürlerarası İletişim*, Ankara: Ürün Yay.
- KIM, Y. Y. (2005). Inquiry in Intercultural and Development Communication. *Journal of Communication*, 55 (3): 554–577.
- MUTLU, E. (2004). *İletişim Sözlüğü* (Dördüncü Basım). Ankara: Bilim ve Sanat Yay.
- OLSON, C. L. & KROEGER, K. R. (2001). Global Competency and Intercultural Sensitivity. *Journal of Studies in International Education*, 5 (2): 116-137.
- PAIGE, R, MICHAEL, J. C., MELODY, Y., YELENA, A. & DEJAEGHERE, J. (2003). Assessing intercultural sensitivity: An empirical analysis of the Hammer and Bennett Intercultural Development Inventory. *International Journal of Intercultural Relations*, 27 (4): 467–486.
- PENBEK, Ş., YURDAKUL, D. & CERIT, A. G. (2009). *Intercultural Communication Competence: A Study about the Intercultural Sensitivity of University Students Based on Their Education and International Experiences*. A Paper Presented European and Mediterranean Conference on Information Systems 2009 (EMCIS2009). July 13-14 2009, Crowne Plaza Hotel, İzmir.

- PENG, S-Y. (2006). A Comparative Perspective of Intercultural Sensitivity Between College Students and Multinational Employees in China. *Multicultural Perspectives*, 8 (3): 38-45.
- SACHIN, J. (2013). Experiential Training For Enhancing Intercultural Sensitivity. *Journal of Cultural Diversity*, 20 (1): 15-20.
- SELÇUK, A. (2005). Kültürlerarası İletişim Açısından Gündelik İletişim Davranışları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13: 1-17.
- TAMAM, E. (2010). Examining Chen and Starosta's Model of Intercultural Sensitivity in a Multiracial Collectivistic Country. *Journal of Intercultural Communication Research*, 39 (3): 173-183.

